

Meetmed perevägivallatsejatele

Võimalikud perevägivallatsejatele suunatud meetmed VVA-s

- Kohtlemismeetmed vanglas:
 - Pere- ja paarisuhte vähendamise programmi rakendamine. Sellega seonduvalt riskihindamise võimalik täiendamine, et programmi satuksid vaid need inimesed, kes väljatöötatud kriteeriumite järgi sobituvad programmi sihtrühma.
- Pikaajaline kogukondlik perevägivallatsejate programm. Võimalikud näited:
 - **The Duluth Model** focuses on male domestic violence perpetrators and female victims. Its theory is based upon an understanding of male power, control, and dominance as culturally and historically pervasive, and which allowed, if not encouraged, men to control women, sometimes through the use of violence. It should be noted that the widespread popularity of the Duluth Model has in many instances been translated into local laws that require all domestic violence interventions to be grounded in similar psycho-educational feminist theory. Other alternative models of interventions can thus be discouraged or unfunded.
<http://www.crimesolutions.gov/PracticeDetails.aspx?ID=17>
 - **Cognitive Behavioural Therapy (CBT)** interventions for domestic violence offenders were developed by psychologists to treat violent behaviour. These interventions approach violence as a learned behaviour, and according to a CBT model of psychology, nonviolence can also be learned by domestic violence perpetrators. CBT attempts to change the behaviour by identifying the thought processes and beliefs that contribute to the offenders' violence. These mental pathways to violence, as well as the justifications for violent behaviour, are challenged. Physically abusive men are encouraged to think about and change their understanding of violence, examine the circumstances surrounding their violence, and to disrupt the cognitive chain of events that leads to their commission of violent acts of domestic abuse. By demonstrating how offenders use violence as an anger outlet, to obtain compliance from the victim, and to empower themselves with a sense of control, therapists encourage change in perpetrators' thinking about violence while teaching them cognitive behavioural techniques such as communication skills, nonviolent assertiveness, social skills, and anger management techniques. Usually, CBT models of treatment for domestic violence also address the emotions underlying the violent behaviours, as well as the perpetrator's attitudes towards women.
<https://www.crimesolutions.gov/PracticeDetails.aspx?ID=16>
 - **The Relationship Skills Programme (RSP)** is a programme intended for men who have problems within intimate relationships because of a range of unhealthy behaviours. Participants may refer themselves or be referred to the programme by an agency. The primary goal of the RSP is to reduce the risk of men's abuse against intimate female partners and to promote healthier relationships. An additional goal is to reduce the risk of abuse of children within the family. The programme works on a continuous intake (rolling) basis with new members being admitted to the group as soon as they are identified as being ready and available to participate. The programme is delivered over 26 group sessions plus 3 individual sessions including an initial intake session. Participants who complete the full cycle of sessions in the programme can continue to attend (if they choose to) if spaces are available. A successful completion will be acknowledged when participants complete all 26 sessions and have made progress in meeting

the goals set at the beginning of the programme. The programme is designed to be delivered at least once a week and in some situations twice. More frequent programme delivery would not allow time for the participants to take on board what they had learnt and practice important skills.

<http://www.deterinnovations.org/>

- **Domestic Violence Intervention Project (DVIP)** is targeted at any man who wants to end his abusive behaviour towards his partner or ex-partner. Phone us for an interview appointment. Or, if your family is involved with Social Services or the Family Court, the referral needs to come from your case worker. If we think the programme can help, we invite you to attend the first phase of the programme. We contact your partner or ex-partner before you start, to offer her support as well. The programme lasts for approximately 26 sessions, weekly in the evenings. The sessions are designed to help you end your abusive and controlling behaviour and build more respectful relationships. The group works on different aspects of violence and control, and on skills for better relationships and parenting.

<http://www.dvip.org/mens-services.htm>

- **Vienna Anti-Violence Programme.** The objectives of the programme are changing the behaviour of the male perpetrator with the aim of removing all physical and non-physical forms of violence from his behavioural repertoire; men should learn violence-free modes of behaviour on an equal footing with their immediate environment; support and empowerment for the partners affected by violent behaviour and for their children; and improving the quality of living for all the persons included in the violence system. Therefore, the target group is men who have committed violent acts in their relationships, as well as their partners and children.

<http://www.maenner.at/images/doku/Das%20Wiener%20Anti-Gewalt-Programm%20English.pdf>

- Nõustamisteenused eri tüüpi perevägivaldajatele
 - Psühhiaater, psühholoog nii süstemaatilise kui situatsioonilise vägivalla kasutajale
 - Paarisuhteteraapia (kerge kuni keskmine vägivald)
 - Tugirühmad

Lisalugemist programmide ja teraapiate kohta:

- Family Violence: Treatment of Perpetrators and Victims
http://www.melissainstitute.org/documents/treating_perpetrators.pdf
- Toward Evidence-Based Practice with Domestic Violence Perpetrators
<http://ocadvs.org/wp-content/uploads/2014/04/Toward-Evidence-Based-Practice-with-Domestic-Violence-Perpetrators.pdf>
- Cognitive Behavioural Theories in Couples Counselling
<http://www.sanjosecouplescounseling.com/san-jose-marriage-counseling/cognitive-behavioural-therapy-cbt-marriage-counseling-couples-therapist.cfm>
- Juhised meesoost perevägivaldajatele mõeldud programmide standardite väljatöötamiseks
http://www.work-with-perpetrators.eu/fileadmin/WWP_Network/redakteure/2006_-_2012/standards/www_standards_ee_2008_vers_1_1.pdf

Perevägivalla vähendamisele suunatud programmidest

Perevägivallaprogrammid saab jagada viieks, vastavalt teooriale, millele programm tugineb¹:

1) Psühhodünaamiline teooria

Psühhodünaamiline teooria peab isiku vägivaldse käitumise põhjusteks tema ebameeldivaid kogemusi minevikus. Isikute vägivaldset käitumist kodus põhjendatakse isiku traumaatiliste läbielamistega lapsepõlves, milleks on nii füüsiline kui seksuaalne kuritarvitamine, põlgamine, hooletusse jätmine ja häbistamine. Teooria kohaselt kasutab vägivallatseja oma isiklike traumade üle kontrolli saavutamiseks teiste isikute suhtes vägivalda, et panna nad samasse traumaolukorda, kus ta ise oli.

Antud teoorial põhineva vägivallatseja vägivaldse käitumise vähendamisele suunatud programmi eesmärgiks on välja selgitada vägivallatseja käitumise ja tema lapsepõlves aset leidnud ebameeldivate kogemuste vahel seoste leidmine. Eeldatakse, et kui vägivallatseja leiab seosed oma vägivaldse käitumise ja isiklike traumade vahel siis soovib ta enda käitumist muuta.

2) Ventilatsiooni teooria

Ventilatsiooni teooria kohaselt on vägivald alalhoitud viha tulemus. Vägivald kasutavad inimesed, kes ei oska oma viha muul viisil välja elada. Isikute puhul, kes oma viha avatult välja elavad on väiksem tõenäosus muutuda füüsiliselt vägivaldseks. Programmi (nt laialdaselt levinud vägivallatsejatele suunatud programm *Anger Management*) eesmärk on õpetada vägivallatsejaid oma viha välja elama muul viisil kui seda on füüsiline vägivald, nt kasutada viha väljaelamiseks patju või pesukäsnaid. Perevägivalla juhtumites peetakse ventilatsiooni teooriat pigem ebaefektiivseks, kuna vägivallatsejal soovitatakse oma agressiivsus siiski välja elada, olenemata sellest, et mitte vägivalla ohvri aga nt esemete peal. See tekitab ohvrites hirmu.

Viha vähendamisele suunatud programmid õpetavad vägivallatsejatele sotsiaalseid oskusi, millega neil on võimalik efektiivselt ja ilma vaenuliku käitumiseta toime tulla provokatiivsetes olukordades. Ventilatsiooniteoorial põhinevate programmide miinuseks tuuakse asjaolu, et nad ei tegele viha ja vägivalla tekkepõhjustega.

3) Kognitiiv-käitumuslik teooria

Kognitiiv-käitumusliku teooria kohaselt on vägivaldsus õpitud käitumine, kus on puudusi isiku kognitiivsetest oskustest. Teooria leiab, et kui isikud on õppinud vägivaldselt käituma, on nad võimelised õppima ka mittevägivaldselt käituma.

Kognitiiv-käitumuslikule teooriale põhinev programm püüab tuvastada vägivallatseja mõtted ja uskumused, mis eelnevad vägivaldsele käitumisele, et lükata ümber väited, mida nad kasutavad oma vägivaldsuse õigustamiseks. Programmi eesmärgiks on muuta vägivaldsete meeste mõtlemisviisi

¹ Kokkuvõtte perevägivalla programmide kohta tugineb Tagne Kesküla magistritööle „Perevägivalla vähendamisele suunatud sotsiaalprogrammide rakendamine Eestis“, juhendajaks Jüri Saar. Leitav: <http://www.kriminaalpoliitika.ee/perevagivalla-vahendamisele-suunatud-sotsiaalprogrammide-rakendamine-eestis>

vägivallast ja selle tekkepõhjustest, et rikkuda sündmuste jada, mis viib vägivaldsele käitumisele. Kognitiiv-käitumuslik programm on eelkõige suunatud isiku vägivaldse käitumise muutmisele vägivallavabaks läbi uute teadmiste õpetamise ja nende rakendamise isiku käitumises.

Kognitiiv-käitumuslikule teorialle põhineb vägivaldusele kalduvatele kurjategijatele suunatud programm vägivalla asendamise treening, mida rakendatakse ka Eesti vanglates ja kriminaalhoolduses.

4) Feministlik teooria

Feministid usuvad, et ühiskond on patriarhaalne, kus meeste vägivaldsust aktsepteeritakse. Feministliku teooria kohaselt seostatakse vägivaldsust isiku, kelleks on alati mees, vajadusega saavutada suurem võim naise üle, vägivalda kasutatakse kontrolli saavutamiseks ja karistamiseks. Vägivaldsust nähakse tahtliku käitumisena, mis väljendub nii hirmutamises, sundimises kui ka muudes taolistes teist isikut kontrollivates käitumisviisides. Ajalooliselt on feministid keskendunud ainult naissoost abikaasa ründamisele (*wife assault*), jättes tähelepanuta naiste poolt toime pandud ja samasooliste partnerite vahel aset leidva vägivalla.

Feministlik programm keskendub täielikult vägivallatsejale kui mehele, püstitades eesmärgiks muuta vägivallatseja õigustusi tema vägivaldsele käitumisele ja vähendada tema vajadust võimule ja kontrollile. Enamasti on feministliku programmi puhul tegemist segaprogrammiga, kus isikute vägivaldsust põhjendatakse tulenevalt feministlikust teoriast, aga programm viiakse läbi vastavalt kognitiiv-käitumuslikule teorialle.

Enim levinud feministlikule teorialle põhinevaks programmiks on Duluthi mudel (*DAIP - The Duluth Domestic Abuse Intervention Project*). Tegemist on 1970-ndate lõpul loodud sekkumisprogrammiga meestele, kes on süüdi mõistetud oma naissoost partneri suhtes vägivalla kasutamises, aga karistatud mitte reaalse vanglakaristusega. Programmi eesmärk on vägivalla ohvritest naiste kaitsmine uute vägivallategude eest, pannes vägivallatseja oma tegude eest vastutama. *DAIP* feministlik vaade käsitleb meeste vägivaldsust kui meestele omast vajadust omada võimu ja kontrolli naise üle. Naise poolset vägivalda meeste suhtes käsitletakse ainult enesekaitsena. Meeste vägivalla võimalike muude põhjuste uurimisele ja käsitlemisele programm ei keskendu, mis on toonud kaasa mitmete autorite kriitika antud programmile.

5) Perekonnateooria

Perekonnateooria kohaselt on vägivaldsus perekonnas ebaterve perekonnamudeli tagajärg, eristamata vägivaldses peres ohvreid ja vägivallatsejaid. Vägivalla tekkimise põhjustajatena nähakse mõlemat osapoolt.

Perekonnateorialle põhineva programmi eesmärgiks on kaasata olukorra lahendamisele mõlemad osapooled, kus õpetatakse sotsiaalseid oskusi üksteisega suhtlemiseks ja probleemide lahendamiseks. Vastupidiselt Duluthi mudelile, kus vägivalla süüdlasena käsitletakse ainult meessoost poolt, näeb peresüsteemi mudel ette mõlema osapoole nõustamist. Antud mudel on eelkõige suunatud perekonna säilimisele.

Sotsiaalprogrammidesse suunamine

Ennekõike suunatakse Eestis perevägivalla vähendamisele ja ennetamisele suunatud sotsiaalprogrammidesse kohtu poolt vangistusega karistatud isikuid. Perevägivalla vähendamisele suunatud sotsiaalprogrammis osalemiseks on sel juhul järgmised eeldused:

1. Kriminaalasi saadetakse kohtusse;
2. Isik mõistetakse kohtus kuriteo toimepanemises süüdi;
3. Isikule mõistetakse karistuseks tähtajaline vangistus.

Karistuseks määratud tähtajalist vangistust ei pöörata täitmisele:

1. Isik allutatakse käitumiskontrollile;
2. Isikule määratakse kohustus käitumiskontrolli ajal osaleda sotsiaalprogrammis;
3. Kriminaalhooldaja valib sotsiaalprogrammiks perevägivalla vähendamisele suunatud sotsiaalprogrammi.

Karistuseks määratud tähtajaline vangistus pööratakse täitmisele:

1. Isiku vangistustähtaeg on rohkem kui 1a ja talle koostatakse individuaalne täitmiskava;
2. Isiku individuaalne täitmiskava näeb ette kohustuse osaleda sotsiaalprogrammis;
3. Vangla ametnik valib sotsiaalprogrammiks perevägivalla vähendamisele suunatud sotsiaalprogrammi.

Isik vabastatakse ennetähtaegselt vangistusest:

1. Isik on ära kandnud vähemalt ühe kolmandiku mõistetud vangistusajast, kuid mitte vähem kui 6 kuud ja nõustub elektroonilise valve kohaldamisega või vähemalt poole, kuid mitte vähem kui kuus kuud;
2. Isikule määratakse katseajaks kohustus osaleda sotsiaalprogrammis;
3. Kriminaalhooldaja valib sotsiaalprogrammiks perevägivalla vähendamisele suunatud sotsiaalprogrammi.

Lisaks võib välja tuua kolm võimalust perevägivalla vähendamiseks mõeldud sotsiaalprogrammi suunamiseks:

- 1)** Kriminaalmenetluse seadustiku §203¹ järgi **kriminaalmenetluse lõpetamisel leppimise tõttu** on prokuratuurile kergemates kuritegudes antud õigus määrata kahtlustatavale kannatanu ja kahtlustatava poolt sõlmitud kokkuleppes tulenevaid kohustusi. Nii et kui kannatanu oleks teadlik sotsiaalprogrammide olemasolust, võiks ta lepituskokkuleppe ühe tingimusena ette panna, et vägivallatseja läbiks perevägivallatsejatele mõeldud programmi.
- 2)** 1.01.2015 jõustub Kriminaalmenetluse seadustiku §202 lg 2 p 5, mille järgi kriminaalmenetluse lõpetamise korral võib kohus prokuratuuri taotlusel ja kahtlustatava või süüdistatava nõusolekul panna talle **kohustuse osaleda sotsiaalprogrammis**.
- 3)** 1.01.2015 jõustub Karistuseseadustiku § 75 lg 2 p 8, mille järgi kuriteo toimepanemise asjaolusid ja süüdlase isikut arvestades võib kohus määrata, et ta on **käitumiskontrolli ajal** kohustatud läbima sotsiaalprogrammi. Samal ajal jõustuva § 69 lg 4 järgi loetakse üldkasuliku töö tunnid kuni 30 tunni ulatuses kaetuks sotsiaalprogrammis osalemisega.

Vanglas ja kriminaalhoolduses kasutusel olevad vägivaldsetele mõeldud programmid

Pere- ja paarisuhte vägivalla vähendamine

Programmi sihtgrupiks on isikud, kes on lähisuhtevägivalla eest süüdi mõistetud. Programmi eesmärgiks on suunata vägivaldsete mõtlema tekitatud kahjudele, õpetada seadma oma tegevusele eesmärgid, et kasvatada enda ja oma lähedaste turvalisust. Perevägivaldsetele isikutele suunatud programm koosneb tinglikult kolmest osast: turvalisuse ja turvalisuse tunde elavdamine ja uurimine; vägivallaga tekitatud kahju uurimine läbi oma kogemuse, oma tegude, tunnete ja väärtuste kaudu ning oma tegevusele eesmärkide seadmine, et kasvatada enda ja oma lähedaste turvalisust.

Programm koosneb alljärgnevatest etappidest:

- 1) Eelvestlus
- 2) Valikuintervjuu
- 3) 12 + 1 grupi kogunemist, mis toimuvad üks kuni kaks korda nädalas, kogunemise kestvus on maksimaalselt kolm tundi. Kui selgub, et süüdistatav vajab oma käitumise turvalisemaks muutmiseks rohkem aega ja teemasid on vaja põhjalikumalt käsitleda, võib korraldada ka lisakogunemisi
- 4) Individuaalne lõpuvestlus, isiklik tagasiside ja kogemused
- 5) Kokkuvõtte pärast programmi läbimist (mh milliseid teenuseid on vajalik ja võimalik pakkuda pärast programmi)

Igal grupikogunemisel on oma teema, lisaks aktiivsele osalemisele peavad grupiliikmed täitma kolm kuni viis kirjalikku koduülesannet.

Pere- ja paarisuhte vägivalla vähendamise sotsiaalprogrammi grupid tuleb komplekteerida nii, et eraldi on naiste vastu vägivalda kasutanud isikud, vanemate vastu vägivalda kasutanud isikud ja laste vastu vägivalda kasutanud.

Viha juhtimine

Programmi sihtgrupiks on impulsiivse ja agressiivse käitumisega isikud. Eesmärk on selgitada osalejatele, mis nendega vihastades toimub, miks on vaja ärritumist kontrollida ja milleks on viha juhtimine kasulik ning anda õpilastele võimalus harjutada viha valitsemist rolliharjutuste abil. Kursus koosneb 9 kohtumisest, ühe korra pikkus kuni kaks tundi.

„Viha juhtimine“ (*Anger Management*) on kognitiiv-käitumuslik lühikursus, kus töötatakse oma mõtlemise ja käitumisega loengute, näidisolukordade jälgimise, rollimängude, arutelude ja kodutööde abil. Paljud programmis osalenud väidavad, et kasutavad kursusel saadud teadmisi ja oskusi elus: tüliolukordades ja konfliktides ning probleemseid situatsioone ennetades. Samuti on osalejad saanud positiivse kogemuse, leides väärtuslikke omadusi iseendas ja saavutades teiste inimestega parema kontakti.

Agressiivsuse asendamise treening

Programmi sihtgrupiks on vägivaldsete kalduvustega, madala moraalse mõtlemise taseme ja väheste sotsiaalsete oskustega isikud. Eesmärk on õpetada osalejaid mõistma oma agressiivsust ja antisotsiaalset käitumist ning asendada seda positiivsete alternatiividega. Programm viiakse läbi 3 korda nädalas 10 nädala jooksul – kokku 30 kohtumist.

Aggression Replacement Training (ART) on pikaajaline grupitöö kinnipeetavatega, kus kolme etapi vältel – sotsiaalsete oskuste arendamine, vihatunde ja väärtushinnangute analüüs – tegeldakse vägivaldse käitumise asendamise ja hoiakute muutmisega. Oskuste viimistlemise puhul kasutatakse mudelõpet ja rollimänge. Tähtis osa on tagasisidel selle kohta, kui hästi nende rollimängu esitused sarnanesid eeskuju ehk mudeli omadega. Samuti julgustatakse osalejaid osalema üritustes, mis kinnistavad treeninguolukorras õpitud oskusi. Treenitakse vastama provokatsioonidele mitte vihaga, vaid ära hoidma viha teket, keskendudes viha alandavatele tehnikatele, alternatiivide kasutamisele viha või agressiooni asemel jm. Programmi läbinud kinnipeetavate käitumine on muutunud tasakaalukamaks, korrarikkumised on vähenenud.